

نظریه‌ی رشد شناختی ویگوتسکی (نظریه اجتماعی-فرهنگی رشد)

در نظریه ویگوتسکی کنش متقابل میان یادگیرنده و محیط اجتماعی‌اش تعیین‌کننده اصلی رشد شناختی است

- ❖ درحالی‌که پیازه کودک را یک دانشمند کوچک توصیف می‌کند که عمدتاً به‌تنهایی جهان هستی را می‌شناسد در مقابل ویگوتسکی بر این باور است که رشد شناختی کودک عموماً به تعامل کودک با دیگران وابسته که دانش‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌های فرد در تعامل با دیگران تحول می‌یابند
- ❖ هر کارکرد عالی ذهنی الزاماً در ابتدا یک کارکرد اجتماعی است

درونی سازی: فرایند تبدیل تدریجی تجارب یا فعالیت‌های اجتماعی بیرونی به فرایندهای عالی ذهنی را درونی سازی گویند

- ❖ فرایند درونی سازی نه به‌طور مستقیم بلکه از طریق یک واسطه امکان‌پذیر است

قانون کلی رشد فرهنگی – اجتماعی : هر کارکرد عالی ذهنی قبل از آن که به‌صورت یک فرایند روان‌شناختی در شخص رخ دهد ابتدا در یک سطح اجتماعی وجود دارد

تفکر انتقادی: توانایی تفکر انتقادی می‌تواند از تعامل اجتماعی مانند پرسش‌وپاسخ به روش سقراطی ایجاد شود

شیوه‌های تبدیل تعاملات و روابط اجتماعی به کارکردهای عالی ذهنی شامل: (۱) درونی سازی (۲) گفتار خودمحورانه ویگوتسکی: گفتار خودمحورانه را گفتار اجتماعی می‌داند که جریان درونی سازی به سوی گفتار درونی را نشان می‌دهد

مراحل رشد زبان شامل: (۱) گفتار اجتماعی (۲) گفتار خودمحورانه (۳) گفتار درونی

گفتار اجتماعی (قبل ۳ سالگی) در ابتدا گفتار اجتماعی یا گفتار بیرونی ظاهر می‌شود که نقش برقراری ارتباط با دیگران و کنترل رفتار دیگران را دارد قبل از سه سالگی ظاهر می‌شود

گفتار خودمحورانه (۳-۷) : انتقال گفتار بیرونی به گفتار درونی است که کودک رفتار خود را هدایت می‌کند **گفتار درونی:** با خود سخن گفتن بدون صداست به اندیشه و رفتار انسان جهت می‌دهد که در همه کارکردهای عالی ذهنی وجود دارد

تفاوت گفتار خودمحورانه پیازه و ویگوتسکی :

پیاژه معتقد بود این نوع گفتار نشان‌دهنده عدم توانایی کودک پیش‌عملیاتی در درک دیگران است

ویگوتسکی : کودکان این نوع گفتار را برای کنترل و هدایت رفتار خودشان به کار می‌برند گفتار درونی به اندیشه و رفتار انسان جهت می‌دهد. در همه کارکردهای عالی ذهنی وجود دارد

- ❖ تفکر و زبان از تولد تا دوسالگی دو فرایند مستقل از هم هستند که شامل تفکر پیش زبانی یا پیش کلامی همان تفکر بدون زبان و زبان پیش عقلی است اما در حدود دوسالگی تفکر، زبانی و زبان، عقلانی می‌شود
 - ❖ تا قبل از هفت سالگی هنوز کودک تمایزی بین گفتار با خود و گفتار با دیگران قائل نیست
 - ❖ زبان، ابزار و توانایی اثربخشی در توسعه رشد شناختی، یادگیری، تفکر و خود نظم دهی است
- خود نظم دهی (خود سامان دهی) : توانایی اندیشیدن و حل کردن مسائل بدون کمک دیگران است

مراحل ایجاد توانایی خود نظم دهی و تفکر مستقلانه شامل :

مرحله ۱) ابتدا کودک یاد می‌گیرد اعمال و صداها دارای معنی هستند

مرحله ۲) انجام تمرین مرحله ۳) استفاده از علامت برای تفکر و حل مسئله بدون کمک دیگران است

هدف رشد از نظر ویگوتسکی : فرد از کنترل بیرونی به کنترل درونی و از دیگر سامان‌دهی به خود سامان‌دهی تغییر کند

منطقه تقریبی رشد این اصطلاح اهمیت تعامل اجتماعی را در رشد و یادگیری نشان می‌دهد توانایی کودک در حل مسائل بطور مستقلانه معرف سطح کنونی رشد کودک و توانایی‌اش در حل مسائل به کمک دیگران معرف سطح رشد بالقوه کودک است تفاوت بین این دو سطح ، منطقه تقریبی رشد نامیده می‌شود

❖ ویگوتسکی : به کمک بازی، کار و آموزش رسمی می‌توان کودکان به سطح رشد بالقوه رساند

لحظه آموزش پذیر: به لحظه‌ای که کودک یا گروهی از کودکان در آستانه آمادگی برای یادگیری یک مفهوم قرار دارند
لحظه آموزش پذیر گویند

تکیه گاه سازی : فرایند هدایت یادگیرنده برای گذار از آنچه اکنون می‌داند به آنچه قرار است یاد بگیرد

- ❖ هوش: در عوض بکارگیری آزمون هوش باید منطقه تقریبی رشد را سنجش کنیم.
- ❖ شیوه آموزشی مد نظر ویگوتسکی آموزش دو جانبه است
- ❖ رشد شناختی فرد بدون در نظر گرفتن محیط اجتماعی – فرهنگی او قابل درک نخواهد بود
- ❖ پیازه رشد یا تحول مقدم بر یادگیری می‌داند درحالی که ویگوتسکی یادگیری را قبل از رشد می‌داند

❖ معلمان با الگو دهی (سر مسق دهی)، استفاده از پاداش و بازخورد ، پرسش و پاسخ و سازمان دهی شناختی می توانند شاگردان را به سطح بالقوه برسانند .

❖ رشد شناختی زمانی به حداکثر می رسد که در منطقه تقریبی رشد تعامل اجتماعی صورت پذیرد.

سوالات پیاژه

(۱) از محدودیت های مرحله پیش عملیاتی در نظریه پیاژه که مانع هرگونه آموزش در این مرحله می شود کدام است ؟

(۱) خودمداری (۲) دیگر پیروی

(۳) عدم تعادل عاطفی (۴) واقع گرایی

۲- مهم ترین مشخصه عملیات ذهنی در نظریه شناختی پیاژه کدام است ؟

(۱) خودمداری (۲) درون سازی

برگشت پذیری (۴) تفکر نمادی

۳- در نظریه پیاژه کدام یک از موارد زیر درباره عوامل مربوط به بررسی فرایند رشد نقش ندارد ؟

(۱) رشد درونی (۲) تجربه برخورد با محیط

انتقال اجتماعی (۴) زمینه اجتماعی و تاریخی

۴- بر طبق نظریه پیاژه چه رابطه ای بین رشد و آموزش وجود دارد ؟

(۱) قبل از رشد یادگیری رخ می دهد (۲) رشد قبل از یادگیری اتفاق می افتد

(۳) یادگیری و رشد با هم اتفاق می افتند (۴) یادگیری و رشد هیچ رابطه ای با یکدیگر ندارند

۵- معلم می کوشد تا با توضیحات قابل فهم یک دانش آموز خردسال مطالب انتزاعی را به او بفهماند این معلم از شیوه آموزشی کدام نظریه پرداز استفاده می کند ؟

(۱) برونر (۲) ژان پیاژه

(۳) اسکینر (۴) ویگوتسکی

۱- ویگوتسکی بیشتر بر روش یادگیری تأکید می‌کند؟

(۱) اکتشاف فردی (۲) کشف هدایت‌شده

(۳) گفتار بیرونی (۴) گفتار درونی

۲- کدامیک از دانشمندان در مسئله رشد ذهنی بر تعامل میان عوامل تاریخی فرهنگی و اجتماعی تأکید می‌کند؟

(۱) پیازه (۲) برونر

(۳) ویگوتسکی (۴) ثرندایک

۳- در کدام یک از نظریه‌های زیر معلم می‌تواند با عنوان روش‌های آموزشی از الگو دهی ، استفاده از پاداش ، دادن بازخورد ، سازمان‌دهی شناختی و پرسش‌وپاسخ استفاده نماید ؟

(۱) رشد شناختی برونر (۲) رشد شناختی اجتماعی ویگوتسکی

(۳) رشد شناختی پیازه (۴) با اطلاعات موجود نمی‌توان پاسخ داد

۴- کدام یک از افراد زیر بیشتر مدافع روش اکتشافی هدایت‌شده است تا روش کاملاً مستقلانه ؟

(۱) برونر (۲) پیازه

(۳) ویگوتسکی (۴) لئونتیف

۵- کدامیک از مراحل رشد زبان از دیدگاه ویگوتسکی در همه کارکردهای عالی ذهن وجود دارد و به اندیشه و رفتار انسان جهت می‌دهد ؟

(۱) گفتار درونی (۲) گفتار خودمحورانه

(۳) گفتار اجتماعی (۴) گفتار خصوصی

۶- ویگوتسکی گفتار خودمحورانه کودکان را براساس کدامیک از مفاهیم نظری خود توضیح می‌دهد؟

(۱) خود نظم دهی (۲) درونی سازی

۲) گفتار خصوصی ۴) کارکردهای نخستین

۷- از نظر برونر دستیابی و انتقال مؤثر چگونه امکان پذیر است ؟

۱) استفاده از وسایل کمک آموزشی ۲) ترغیب یادگیرنده به بحث گروهی

۳) تأکید بر ساخت و اصول اساسی ۴) تقویت یادگیرنده

۸- اگر معلمی فرض را بر این بگذارد که چنانچه مطالب درسی درست سازمان دهی شود تقریباً توسط هر یادگیرنده ای درک می شود از کدام یک از نظریه پردازان الهام گرفته ؟

۱) بندورا ۲) اسکینر

۳) پیاز ۴) برونر

۹- کدام یک از روان شناسان عقیده دارند که زبان اصلی ترین وسیله ی تفکر است ؟

۱) برونر ۲) پیاز

۳) آزوبل ۴) ویگوتسکی

۱۰- وقتی برونر مدعی می شود که هر موضوعی را در هر سنی به روش معقول می توان آموخت منظور او این است که؟

۱) مطلب باید در حد فهم یادگیرنده تنظیم شود ۲) کودک باید از نظر عقلی رشد کافی کرده باشد

۳) یادگیرنده باید خودش دست به اکتشاف بزند ۴) معلم باید انگیزه فراگیر را در نظر داشته باشد

۱۱- کدام یک از گزینه های زیر یکی از راههای تشویق کودکان به صحبت کردن با خود است ؟

۱) گفتار خودمحورانه ۲) منطقه تقریبی رشد

۳) خودآموزی شناختی ۴) گفتار اجتماعی

۱۲- در نظریه ویگوتسکی کدام دسته از عوامل در فرایند تبدیل روابط اجتماعی به کارکردهای عالی ذهنی نقش واسطه ای دارند ؟

۱) گفتار درونی ۲) کارکردهای نخستین ذهنی

۳) حوزه مجاور رشد ۴) نمادهای نوشتاری و گفتاری

نظریه رشد شناختی برونر

نظریه برونر بیش از هر نظریه‌ی دیگری بر فرایند تفکر تأکید دارد . بازده اصلی رشد شناختی تفکر است

به باور برونر عامل مهم در رشد شناختی، توانایی بازنمایی دانش است

بازنمایی دانش : نقشه‌ی دقیق یک رویداد بیرونی در ذهن، بسط و گسترش آن رویداد ، علامت و رمز ذهنی آن رویداد یا انتزاع و تجرید آن رویداد معنی می‌دهد

اصول اساسی نظریه برونر شامل: ساختار ، انگیزش ، توالی و تقویت

اصل ساختار: اشاره به نحوه ارائه مطالب به یادگیرندگان دارد. مفاهیم هر رشته علمی را می‌توان در جملاتی سازمان‌یافته به یادگیرندگان ارائه کرد. در این شرایط فرایند پردازش اطلاعات تسهیل می‌شود

انگیزش : به نظر برونر انگیزش و گرایش به یادگیری ، عامل هیجان فکری است . باعث می‌شود یادگیرنده در برخورد با جهان احساس شایستگی کند

توالی: به نظر برونر رشد شناختی به‌طور طبیعی و متوالی است بعبارتی انتقال مفاهیم از سوی شناخت علمی و تصویری به سوی شناخت نمادی است .

تقویت: تقویت درواقع نوعی گرایش طبیعی برای یادگیری است و نیازی به استفاده از عوامل انگیزشی بیرونی برای برانگیختن یادگیرندگان به یادگیری نیست

یادگیری از نظر برونر جنبه‌ی مکانیکی ندارد و متضمن برانگیختگی درونی و درگیری شناختی یادگیرنده است **عوامل مؤثر بر ساختار موضوع شامل :** (۱) نحوه ارائه (۲) ایجاز (صرفه‌جویی) (۳) قدرت ارائه

ایجاز یا صرفه‌جویی : به میزان اطلاعاتی بستگی دارد که یادگیرنده باید جهت تداوم یادگیری در ذهن خود نگه دارد
قدرت ارائه : این روش باعث می‌شود یادگیرنده روابط جدید را درک کند و بین وقایعی که ممکنه در ابتدا کاملاً جداگانه به نظر برسند ارتباط برقرار کند

مراحل رشد شناختی برونر

شامل (۱) مرحله حرکتی (۲) مرحله تصویری (تجسمی یا شمایی) (۳) مرحله نمادی

مرحله حرکتی : در نخستین مرحله کودکان رویدادهایی را که تجربه می‌نمایند به‌صورت پاسخ‌های حرکتی یا اعمال بازنمایی می‌کنند

مرحله تصویری : این مرحله از حدود سه سالگی بروز می‌کند در این مرحله کودکان رویدادهای زندگی را به‌صورت تصاویر ذهنی در حافظه خود حفظ می‌کنند از ویژگی‌های این نوع تفکر وابستگی تفکر به حواس به‌ویژه حس بینایی است که به‌وسیله‌ی آن کودک از تصورات بصری بسیار ملموسی استفاده می‌کند

مرحله نمادی در این مرحله با کمک تجارب قدرتمند نمادین دنیایی از تجارب، سازمان داده می‌شود و به‌عنوان الگوهای جستجو در حل مسائل به‌کار می‌رود

برونر در اهمیت نمادسازی زبان در مرحله رشد معتقد توانایی استفاده از زبان برای بازنمایی دانش در شکل‌گیری منطق بسیار ضروری وی هم چنین توانایی پرداختن به امور را در غیاب تجارب مستقیم و توانایی اندیشیدن را حاصل نماد زبان می‌داند

توالی مراحل رشد : مرحله حرکتی برونر معادل مرحله حسی حرکتی پیاژه

مرحله تصویری برونر معادل مرحله عملیات عینی پیاژه

مرحله نمادی برونر معادل مرحله عملیات صوری پیاژه

توالی مراحل سه‌گانه بدین معنی است که با افزایش سن و تجربه بر مقدار تفکر نمادی افزوده می‌شود.

نظریه یادگیری برونر دو مضمون عمده در یادگیری برونر شامل: (۱) کسب دانش: یک فرایند فعال است

(۲) یادگیرنده دانش خود را از طریق ربط دادن اطلاعات دریافتی به یک مبنای روان‌شناختی برای داوری یا ارزیابی می‌سازد

نکته در نظریه یادگیری برونر ساده‌سازی و معنادار ساختن تجربه‌های اکتسابی توسط یادگیرنده یک نیاز ذاتی فرض می‌شود تا جهان را در ذهن خود نظم دهد

نظام رمز عبارت است از یک ترتیب سلسله‌مراتبی از مفاهیم که در حافظه به‌صورت یک سلسله‌مراتب پیچیده از مقولات و نظام‌های رمز می‌توان در نظر گرفت. از این‌رو برونر مدافع یادگیری اکتشافی است

برنامه درسی مارپیچی برونر معتقد است اندیشه‌های بنیادی یک موضوع درسی در سراسر دوره آموزشی تکرار و در هر دوره، موضوع در سطح بالاتری از پیچیدگی و دقت اما متناسب با سطح رشد شناختی دانش‌آموزان تکرار می‌شود.

کاربردهای آموزشی نظریه برونر:

نکته برونر مانند ویگوتسکی نسبت به تأثیر آموزش و پرورش بر رشد شناختی نگاه خوش بینانه تر از پیازه دارد

نکته پیازه آمادگی شناختی یادگیرنده را توانایی درک او از عملیات منطقی می داند

نکته برونر و ویگوتسکی تأثیر فرهنگ و زبان را در رشد شناختی با اهمیت می داند

جمله معروف برونر: هر موضوعی را می توان به نحو مؤثر و از لحاظ عقلی در شکلی صادقانه به هر کودکی در هر مرحله ای از رشد آموزش داد

نکته برونر بیشتر مدافع روش اکتشافی هدایت شده است تا روش اکتشافی کاملاً مستقلانه

تکیه گاه سازی : فرایند هدایت یادگیرنده از آنچه اکنون می داند به آنچه یاد خواهد گرفت

نظریه ویگوتسکی خوش بینانه تر نسبت به نظریه پیازه از لحاظ کاربرد آموزشی از جمله منطقه تقریبی رشد : مشوق این تصور که آموزش می تواند به رشد شناختی سرعت ببخشد در حالی که پیازه رشد شناختی را مقدم بر آموزش و یادگیری می دانست

نظریه شرطی سازی وسیله ای ثرندایک

نظریه شرطی سازی وسیله ای ثرندایک: رفتار وسیله ای برای دریافت پاداش یا تقویت توسط ارگانیسم

نظریه یادگیری ثرندایک : نخستین نظریه نوین یادگیری

نظریه شرطی سازی ثرندایک: یادگیری در نتیجه پیوند میان یک محرک و یک پاسخ ($S-R$) رخ می دهد

قانون اثر: اگر در حضور یک محرک، رفتاری صورت گیرد که پاداش دریافت کند آن رفتار آموخته می شود

قانون اثر شامل: قانون پاداش و قانون تنبیه

نظریه ثرندایک به نظریه پیوند گرایی یا نظریه گزینش و پیوند معروف است

روان‌شناسی قوای ذهن (قوای نفسانی): ذهن آدمی از قوا مختلفی تشکیل شده : توجه ، حافظه ، استدلال، قضاوت که این‌ها را می‌توان از راه تمرین نیرومند کرد

نظریه انضباط صوری یا ماهیچه ذهنی

نظریه عناصر همانندی انتقال یادگیری: یادگیری از یک موقعیت به موقعیت دیگر انتقال می‌یابد. میزان انتقال تنها به میزان شباهت میان دو موقعیت وابسته است (شباهت محتوا و روش)

نظریه شرطی سازی پاولف

نظریه شرطی سازی پاسخگر ، کلاسیک، پاولفی یا بازتابی از پژوهشهای دانشمند روسی ایوان پترویچ پاولف در آغاز قرن بیستم میلادی به وجود آمده است

ایجاد بازتاب شرطی: کشف مهم پاولف این بود که بازتاب‌های طبیعی یا نخستین انسان یا حیوان را می‌توان به کمک شرطی کردن گسترش داد

نظریه پاولف در مورد بازتاب روانی یا شرطی: اجزاء ضروری برای ایجاد شرطی شدن کلاسیک شامل

الف) محرک غیر شرطی (US) ب) محرک شرطی (CS) ج) همانندی این دو

شرطی شدن کلاسیک: در اثر چندین بار همراهی و همانندی محرک شرطی با محرک طبیعی (غیر شرطی) به طریقی معین پاسخ شرطی در ارگانیسم ایجاد می‌گردد

نکته در شرطی شدن کلاسیک باید ابتدا محرک شرطی به ارگانیسم ارائه شود سپس محرک طبیعی یا غیر شرطی تا پاسخ شرطی (CR) ظاهر گردد

شرطی کردن CS → US → UR

خاموشی: پاولف مشاهده کرد زمانیکه محرک شرطی شده چندین بار بدون محرک غیر شرطی (غذا) ارائه می‌شود پاسخ شرطی قبلاً ایجاد شده از بین می‌رود. تکرار محض CS بدون همراهی آن با US برای چندمین بار منجر به توقف پاسخ شرطی

بازگشت خودبخودی: مدت زمانی بعد از خاموشی پاسخ شرطی، بدون اینکه این پاسخ تقویت شده باشد مجددا ظاهر می گردد.

شرطی شدن در سطح بالاتر: بعد از آنکه محرک شرطی (CS) برای چندین بار با محرک طبیعی همراه شد می توان از آن به عنوان (US) استفاده و میتوان از این محرک شرطی، پاسخ شرطی دیگری تولید نمود

تعمیم محرک : پاولف مشاهده کرد بعد از اینکه یک پاسخ شرطی به محرک خاص ایجاد می شود محرک هایی که

از نظر ماهیت با محرک اصلی مشابه هستند نیز می توانند همان پاسخ را فراخواند این فرایند را تعمیم گویند

نکته بین مفهوم تعمیم پاولف و تبیین ثرندایک در انتقال آموزش شباهت هایی دیده می شود

نکته تفاوت گسترش اثر ثرندایک با تعمیم پاولف:

در تعمیم شباهت عامل مهم نه مجاورت

گسترش اثر عامل مهم مجاورت می باشد

تمیز: اثری مخالف با تعمیم است تمایل فرد به پاسخ دادن به تنها محرکی که در ضمن شرطی شدن به کاررفته است

روان رنجوری آزمایشی

تمیز را می توان به دو طریق ایجاد کرد : (۱) آموزش (شرطی کردن) درازمدت (۲) تقویت تفکیکی

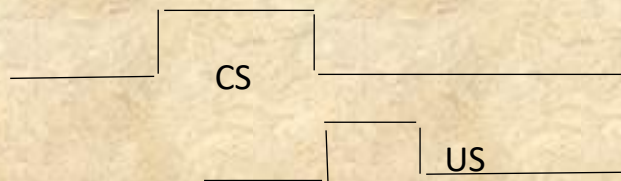
نکته تمیز آموزی از راه تقویت پاسخ به محرک موردنظر و عدم تقویت پاسخ به محرک نامربوط خاموشی صورت می گیرد

نکته تعمیم محرک یعنی پاسخ دادن به شباهت ها و تمیز محرک یعنی پاسخ دادن به تفاوت ها

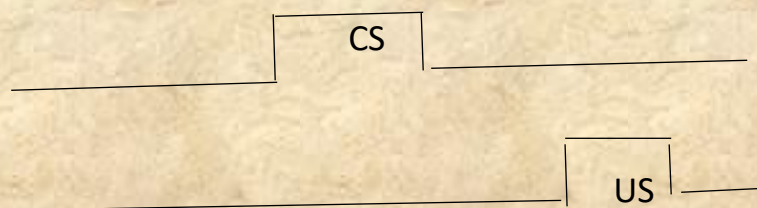
انواع شرطی شدن ها: بسته به نوع (CS) و (US) از لحاظ زمانی و چگونگی در مجاورت هم قرار گرفتن الگوهای مختلفی از شرطی کلاسیک پدید می آید شامل:

شرطی شدن درنگیده، شرطی شدن ردی شرطی شدن هم زمان

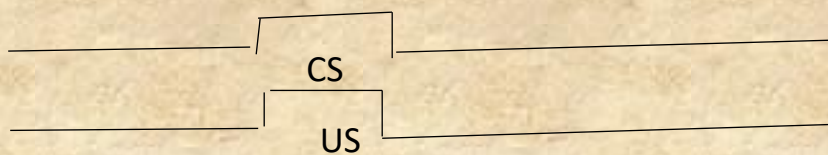
شرطی شدن وارونه شرطی شدن زمانی

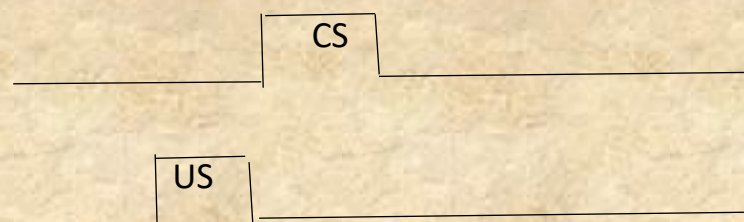
شرطی شدن درنگیده:

شرطی شدن ردی:

شرطی شدن همزمان:

شرطی شدن زمانی:

الگوهای شرطی‌سازی، از لحاظ اثربخشی یکسان نیستند ترتیب اثربخشی آن‌ها به قرار زیر است :

نخست شرطی شدن درنگیده دوم شرطی شدن ردی سوم شرطی شدن هم‌زمان و بالاخره شرطی شدن وارونه